

ПЕРЕШКОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В
УКРАЇНІOBSTACLES AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE DIGITAL
ECONOMY IN UKRAINE

к.е.н., доцент, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

В статті досліджено перешкоди розвитку економіки України. Визначено, що виходом з таких складних умов є перехід від промислової економіки до цифрової економіки. В роботі обґрунтовано, що цифрова економіка – одна з найважливіших умов для сталого розвитку країни і подальшого її інтеграції в глобальну економіку; досліджено п'ять ступенів «цифрові трансформації»; проведено SWOT-аналіз цифрової економіки для підприємств України; визначено фактори, які несуть в собі загрозу та перспективи розвитку цифрової економіки в Україні.

В статье исследованы препятствия развития экономики Украины. Определено, что выходом из таких сложных условиях является переход от промышленной экономики к цифровой экономике. В работе обосновано, что цифровая экономика – одно из важнейших условий для устойчивого развития страны и дальнейшего ее интеграции в глобальную экономику; исследованы пять степеней «цифровой трансформации»; проведения SWOT-анализ цифровой экономики для предприятий Украины; определены факторы, которые несут в себе угрозу и перспективы развития цифровой экономики в Украине.

In the article the barriers to the development of Ukraine's economy. Determined that the exit from such difficult conditions is the transition from an industrial economy to a digital economy. The work proved that the digital economy – one of the most important conditions for sustainable development of the country and its further integration into the global economy; studied five degrees of "digital transformation"; SWOT-analysis conducted for the digital economy enterprises in Ukraine; The factors that are a threat and prospects of development of the digital economy in Ukraine.

Ключові слова: цифрова економіка, конкурентоспроможність підприємств, трансформаційні процеси, цифрова трансформація, SWOT-аналіз

Ключевые слова: цифровая экономика, конкурентоспособность предприятий, трансформационные процессы, цифровая трансформация, SWOT-анализ

Keywords: digital economy, competitiveness of enterprises, transformation processes, digital transformation, SWOT-analysis

ВСТУП

Всі розвинені і багато країн, що розвиваються, із зростанням ролі інформації і впровадженням комунікаційних технологій у виробництво, усвідомили необхідність переходу до цифрової економіки. У деяких країнах цей процес протікає еволюційно протягом багатьох років і навіть десятиліть, в інших же, навпаки, стрімко революційно, що визначається економічними, політичними, соціально-культурними та іншими умовами.

Значний внесок у дослідження проблеми становлення та розвитку цифрової економіки зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема С. Андрєєв, Д. Белл, Я. Жаліло, М. Кастельс, Е. Тоффлер та ін. Однак, проблеми з якими стикається держава на шляху введення цифрової економіки для кожної з них

різні тому і шляхи подолання перешкод різняться. Для України до цих пір питання залишається невирішеним.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні необхідності переходу до цифрової економіки підприємствам України з мінімальними перешкодами та втратами для них.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення, метод стратегічного аналізу – SWOT-аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ

Українська економіка знаходиться в спіралі падіння, що значною мірою впливає на розвиток економіки та інвестування в основні її сфери. Так інфляція на сьогоднішній день складає майже 40%. У березні 2015 року річні темпи зниження індексу виробництва базових галузей залишалися практично на рівні попередніх п'яти місяців – 20,1%. У січні – березні ІВБГ знизився на 19.6% порівняно з відповідним періодом минулого року.

Рушієм прогресу мають стати високі технології, вхід у європейські мережі постачання та ринки збуту за допомогою переходу від економіки ХХ століття до цифрової економіки ХХІ століття.

На думку науковців [9] інформаційна (цифрова) економіка – напрямком економічної науки, що вивчає господарську діяльність у сфері інформаційних послуг, їх виробництва й обміну, де основними ресурсами є інформація та знання. Цей новий науково-практичний напрямок пов'язаний з дослідженням руху інформаційних потоків, поданих в електронній формі, в економічних системах різної складності.

Базовими складовими в концепції цифрової економіки є:

відповідна інфраструктура (обладнання, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі і т.д.);

електронний бізнес (який здійснюється із залученням комп'ютеризованих мереж);

електронна комерція (продаж товарів і послуг за допомогою Інтернету).

Одна з переваг цифрового бізнесу в тому, що у підприємства є можливість миттєво реагувати на запити ринку, створюються умови для скорочення обсягів витрат (зниження витрат на оренду офісних приміщень, зниження кількості робочих місць, зниження витрат на рекламу, зниження витрат на закупівлю товарів і послуг, зниження витрат на отримання маркетингової інформації).

За прогнозами експертів такі трансформаційні процеси зможуть принести удачливим підприємцям як мінімум подвоєння їх доходів. Це означає, що у будь-якого бізнесу в недалекому майбутньому існує два шляхи - або перехід на "цифрові рейки" або неминуча загибель. Протягом буквально кількох наступних років підприємцями, які залишаться в живих, будуть власники електронного бізнесу, ті ж, хто не зможе здійснити зазначений перехід будуть або розпродані з молотка, або просто зникнуть.

Аналітики міжнародної компанії IDC виділяють п'ять ступенів «цифрової трансформації» - змін в бізнес-моделях компаній, здійснюваних за допомогою цифрових компетенцій:

на першій ступені «безсистемної», знаходяться компанії, які здійснюють «опір цифровим перетворенням». Цифрові ініціативи розрізнені, не узгоджуються з корпоративною стратегією і не орієнтовані на взаємодію із замовником; результат - бізнес розвивається мляво, цифрові технології використовуються тільки для протидії загрозам;

на другому ступені «освоєння можливостей» стоять «дослідники цифрових технологій». У таких

компаніях вже відчули потребу у розробці цифрової бізнес-стратегії, орієнтованої на замовника, але поки що вона реалізується на рівні окремих проєктів. Прогрес не передбачуваний і не відтворюємо. Результат - засновані на цифрових технологіях взаємодії із замовником і продукти безсистемні і погано інтегровані;

на третьому щаблі «відтворених результатів» знаходяться «цифрові гравці». Діяльність бізнесу та ІТ координується на всьому підприємстві і спрямована на розробку цифрових продуктів і взаємодій із замовниками, але ще не націлена на реалізацію революційного потенціалу цифрових ініціатив. Результат - підприємство пропонує цифрові продукти, сервіси та взаємодії, що не відрізняються новизною;

на четвертій сходинці, «керованій», стоять «перетворювачі». Завдяки злагодженій комплексному управлінню бізнесом та ІТ компанія випускає продукти і сервіси, засновані на цифрових технологіях. Результат - підприємство лідирує на своєму ринку, працюючи на рівні світових стандартів;

вищій, «оптимізований», щабель займають «цифрові революціонери». Активно користуючись новітніми цифровими технологіями і бізнес-моделями, підприємство впливає на ринки. Результат - компанія змінює існуючі ринки, створює нові у своїх інтересах; конкурувати з нею складно, так як вона - рухома мішень [1].

Підтвердженню цьому є проведене дослідження, опубліковані в Harvard Business Review. Згідно з даними дослідженнями, найбільшого успіху досягають ті компанії, які перевершують своїх конкурентів за трьома основними показниками - якістю, швидкістю і вартістю [2].

Якість вже не просто умова конкурентоспроможності, а її необхідний елемент. Товари та послуги неперевершеної якості - одна з передумов успіху. До того ж, зазначені компанії з більшою швидкістю, ніж конкуренти, пристосовуються до потреб своїх клієнтів і виводять на ринок нові товари та послуги без істотних фінансових втрат. І, нарешті, вартість цих товарів і послуг значно нижче, ніж у їхніх суперників.

Яким же чином можна підвищити якість товарів і послуг, скоротити процес їх розробки і виробництва, знизивши тим самим показник швидкості, а також мінімізувавши їх вартість. Більшість підприємців сьогодні відповідають, що це – найскладніше завдання, з якою стикається бізнес і, в кінцевому підсумку, це неможливо.

Дійсно, це неможливо - в умовах величезного обсягу паперової роботи і традиційних засобів і методів управління і розвитку підприємства, що дісталися нам у спадок від промислової ери ХХ століття. Єдиний спосіб домогтися зазначеного результату - цифрове перетворення бізнес-моделей і беззусильно процесів, тобто перетворення комерції в електронну комерцію. Межа розвитку, покладений традиційними принципами, способами і технологіями в цьому випадку відпадає сам собою [2].

Цифрова економіка відкриває великі можливості для:

обміну інформацією (так наприклад з листопада 2015 зареєструвати компанію в Україні можна буде протягом доби, що, дозволить стимулювати розвиток бізнесу. 16 жовтня в силу вступили спільні накази Міністерства юстиції і Міністерства фінансів про електронний обмін інформацією. Раніше такі ж угоди були підписані з Міністерством економіки (курує органи статистики) і Міністерством соціальної політики;

- освіти;
- прозорого ведення бізнесу;
- міжнародного співробітництва.

Основними чинниками, що гальмують та несуть в собі ризики з розвитку цифрової економіки в Україні науковці [8] виділяють наступні:

недосконалість галузевої нормативно-правової бази; гострий брак системної, комплексної та ефективної державної політики розвитку інформаційної економіки;

недостатня розвиненість національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури (ступінь розвитку телекомунікаційної інфраструктури залежить від наявності доступу до мережі, швидкості каналів зв'язку, вартості трафіку, архітектурних рішень. За цими показниками Україна – впевнений середнячок і займає 34-те місце, що краще, ніж в Іспанії, Росії, і майже на одному рівні з Арабськими Еміратами та Польщею) [12];

відсутність сприятливого бізнес клімату (проникненням цифрових технологій у різні сектори економіки – за цим показником наша країна посідає шосте місце з кінця, перебуваючи в найвідсталішій категорії разом із Росією, В'єтнамом, Нігерією та Пакистаном) [4];

високі ризики інвестування у сферу, особливо в секторі малого та середнього бізнесу, що, призводить до звуження та монополізації ринку і дефіциту конкуренції; погіршення стану національної ІТ-галузі.

Таблиця 1

SWOT-аналіз цифрової економіки для підприємств України

Сильні позиції	Слабкі позиції
існуючий потенціал; сучасну інфраструктуру телекомунікаційних мереж; наявність мережі 3G/LTE	часткова захищеність інтелектуальної власності; низька популярність електронних платежів
Можливості	Загрози
подвоєння їх доходів; прозорого ведення бізнесу; у підприємства є можливість гнучко і миттєво реагувати на запити ринку; вихід на міжнародні ринки; новий рівень ефективності та нові способи ведення бізнесу; створення нових продуктів, рішень і нових послуг; нові професії та робочі місця; реєстрація бізнесу за одну добу	гострий брак ефективної державної політики розвитку інформаційної економіки; недосконалість галузевої нормативно-правової бази; високі ризики інвестування; в країні немає власних великих платіжних систем.

Однак, для того, щоб цифрова економіка несла більше можливостей ніж загроз для підприємств України, влада повинна [7]:

встановити чіткі, прозорі і рівні для всіх правила і контролювати їх дотримання. Влада повинна запобігати будь-якого роду дискримінацію, захищати права споживачів, інтелектуальну власність і персональні дані, а також дбати про належний рівень освіти і грамотності громадян (необхідна реформа вищої освіти; співробітництво роботодавців і вузів, комерціалізацію винаходів і створення стартапів; вузи повинні стати більш міжнародними відносно залучення студентів і професорів).

держава - один з найбільших гравців у національній економіці. Воно повинно бути моделлю для наслідування у веденні бізнесу, конкуренції, захисту особистих даних громадян. Представники влади зобов'язані подавати приклад у використанні технологій для оптимізації бізнес-процесів;

держава повинна зробити все можливе, щоб послуги були доступні в будь-якому місці, в будь-який час, без затримок і з рівними правами для всіх;

повинні розподіляти ресурси так, щоб покращувати доступ населення до цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. IDC: к 2018 году цифровая экономика сильно изменит списки лидеров большинства отраслей <http://www.osp.ru/news/2015/0323/13027973/>
2. Джек Шо. Выжить в цифровых джунглях <http://berestneff.com/articles/ecommerce/article2.htm>
3. Комаринець С.О. Фінансова гнучкість підприємства в умовах невизначеності середовища.
4. Країни, що розвивають доступ в Інтернет стимулюють зростання цифрової економіки. – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://project.ukrinform.com>
5. Лактионова А.А. Финансовая гибкость как феномен проявления гибкости финансовой системы

на микроуровне / А. А. Лактиона // БИЗНЕСІНФОРМ. – 2014. – №3. – С. 301–310

6. Малик І.П. Тенденції розвитку інформаційної економіки в Україні / І.П. Малик // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2013. – 1 (14). – С. 25–34

7. Милан Штерба Інтерв'ю с консультантом НР по вопросам государственного сектора – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://hubs.ua/business/digital-economy-1-45858.html>

8. Наумік-Гладка К.Г. Державне регулювання розвитку сфери комунікаційної діяльності в системі економічної безпеки України/ К.Г. Наумік-Гладка. // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 87 – 92.

9. Плескач В.Л. Елементи онтологічного аналізу у цифровій економіці / В.Л. Плескач, Ю.В. Рогушина // Комп'ютерні засоби, мережі та системи. – 2007. – № 6. – С. 29–37.

10. Тардаскіна Т.М. Електронна комерція: Навчальний посібник / Тардаскіна Т.М., Стрельчук Є.М., Терешко Ю.В. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 244 с.

11. Украинский телекоммуникационный форум http://ko.com.ua/ukrainskij_telekommunikacionnyj_forum_110910

12. Що заважає розвиватися цифровій економіці України? – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/business/1363657>